

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
ZESPÓŁ REALIZACJI 00 - 503 W A R S Z A W A
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17 TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET: <http://www.korpo.pol.pl/cbos> E-mail: cbos@pol.pl

BS/216/189/94

13 LAT PO 13 GRUDNIA

KOMUNIKAT Z BADAŃ

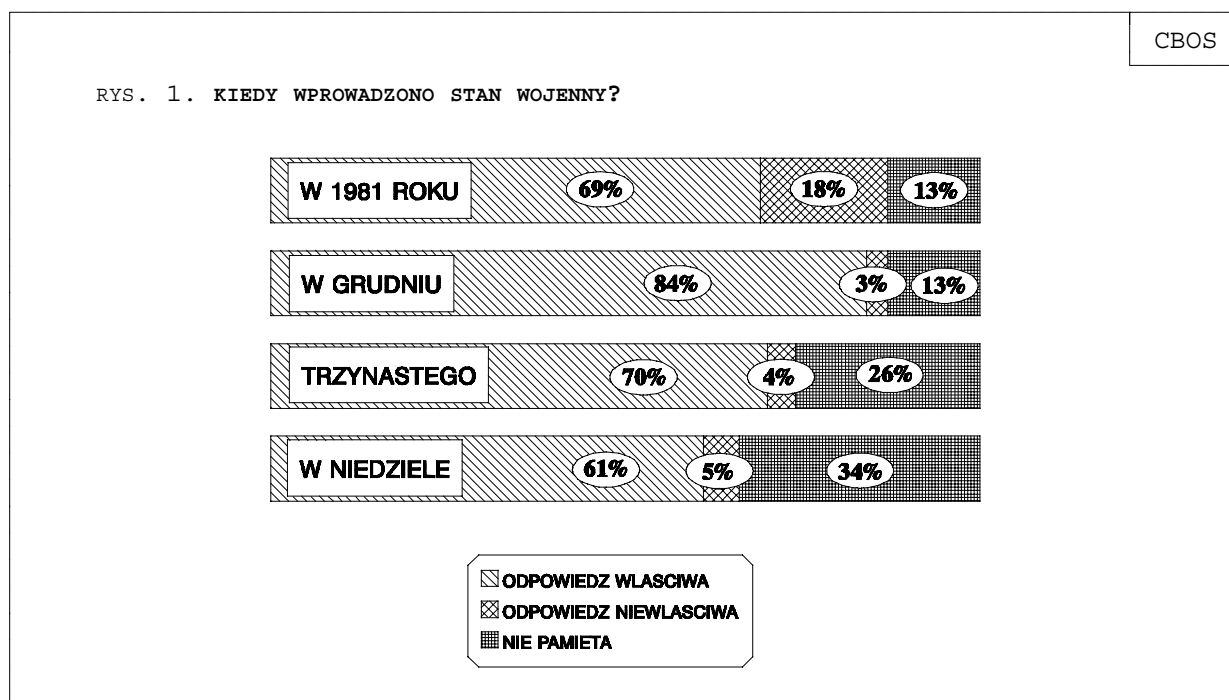
WARSZAWA, GRUDZIEŃ '94

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Mija właśnie trzynaście lat od ogłoszenia stanu wojennego. Czy pamiętamy tę datę? Jak dziś postrzegamy ówczesne konflikty? W tydzień przed trzynastą rocznicą¹ tamtych wydarzeń zadaliśmy kilka pytań dotyczących tych spraw.

Co pamiętamy?

Na początek przeprowadziliśmy coś w rodzaju quizu, mającego na celu sprawdzenie, czy badani pamiętają datę tego wydarzenia².

¹ Sondaż "Aktualne problemy i wydarzenia" (55) zrealizowano w dniach 2-6 grudnia '94 na liczącej 1164 osoby reprezentacji ogółu dorosłych mieszkańców kraju.

² Było to pytanie otwarte, tzn. badani sami podawali oddzielnie rok, miesiąc, dzień i dzień tygodnia.

Pełną właściwą datę wprowadzenia stanu wojennego, łącznie z tym, że była to niedziela, podało 55% respondentów, natomiast żadnego elementu tej daty nie potrafiło podać 8% badanych. Najwięcej osób zapamiętało miesiąc, a o 15% mniej - rok tego wydarzenia. Rozbieżność ta wynika zapewne stąd, że aż 13% ankietowanych wskazało rok 1980 jako rok wprowadzenia stanu wojennego. Zdziałało tu zapewne skojarzenie stanu wojennego z "Solidarnością", a ta z kolei najwidoczniej z perspektywy czasu zaczyna niemalą część Polaków kojarzyć się wyłącznie z rokiem 1980.

Za pomocą tzw. pytania otwartego (badani sami wymieniali to, co na ten temat wiedzą) pytaliśmy również o ograniczenia wprowadzone w pierwszych miesiącach stanu wojennego. Oto odpowiedzi podane przez więcej niż 5% badanych.

		CBOS
<i>W pierwszych miesiącach stanu wojennego wprowadzono szereg ograniczeń Jakie to były ograniczenia?</i>		
▶ godzina milicyjna		70%
▶ ograniczenie swobody poruszania się po kraju (konieczność uzyskiwania przepustek na wyjazd do innych miejscowości)		53%
▶ kartki na różne towary		14%
▶ kontrola rozmów telefonicznych		9%
▶ przerwanie połączeń telefonicznych		8%
▶ zakaz zebrań, zgromadzeń, zabaw publicznych, konieczność uzyskiwania zezwoleń, np. na zorganizowanie wesela		8%
▶ patrole na ulicach, konieczność noszenia przy sobie dokumentów		6%
▶ kontrola korespondencji		6%

Z ograniczeń stanu wojennego społeczeństwo najbardziej zapamiętało godzinę milicyjną i konieczność uzyskiwania przepustek na wyjazd poza miejsce zamieszkania. Warto dodać, że w badaniu CBOS z roku 1983 sprawy te również były najczęściej wymieniane jako najbardziej dolegliwe ograniczenia z tego okresu.

Zwraca natomiast uwagę, że co siódmemu respondentowi ze stanem wojennym kojarzy się wprowadzenie systemu kartkowego, co przecież nie jest zgodne z rzeczywistością.

Określenie stron konfliktu

Jak dzisiaj postrzegany jest ten konflikt? Zapytaliśmy o trzy elementy definicji ówczesnej sytuacji: jakie były strony konfliktu, przeciwko komu stan wojenny został wprowadzony i co było jego przyczyną. W tym przypadku badani również nie wybierali z zaproponowanych przez nas możliwości, lecz sami formułowali odpowiedzi. Niemal co piąty respondent (18%) nie potrafił odpowiedzieć na to pytanie.

Kto z kim był w konflikcie przed wprowadzeniem stanu wojennego?

▲ "Solidarność" z rządem, władzą	36%
▲ "Solidarność" z PZPR	27%
▲ "Solidarność" z komuną, komunistami, systemem komunistycznym	6%
▲ rząd z narodem lub z robotnikami	5%
▲ "Solidarność" z Jaruzelskim	2%
▲ PRL z ZSRR	2%
▲ komuniści z Polakami	1%
▲ inne odpowiedzi	3%

Przeciwko komu stan wojenny został wprowadzony?

Na to pytanie nie potrafiło odpowiedzieć 16% badanych. Pozostałe osoby odpowiadały następująco:

▶ przeciw "Solidarności"	48%
▶ przeciw narodowi, społeczeństwu, ludności, ludziom, "zwykłym ludziom"	14%

▶ przeciw opozycji, wszystkim walczącym z komuną, siłom próbującym wprowadzić demokrację	6%
▶ robotnikom	3%
▶ tym, którzy strajkowali	3%
▶ "burzycielom ładu" i inne określenia pejoratywne w poetyce ówczesnej propagandy	3%
▶ ZSRR	3%
▶ partii, komunistom, rządowi	2%
▶ inne określenia	5% ³

Dlaczego stan wojenny został wprowadzony?

Co piąty badany nie potrafił odpowiedzieć na to pytanie. Wypowiedzi pozostałych mieszczą się w następujących kategoriach⁴:

⇒ Żeby uniknąć interwencji ZSRR	25%
⇒ żeby uniknąć rozlewu krwi, wojny domowej	17%
⇒ żeby utrzymać władzę, komunizm, nie dopuścić do jego obalenia	16%

³ Suma odpowiedzi przekracza 100%, gdyż wypowiedzi niektórych badanych mieściły się w więcej niż jednej kategorii.

⁴ Suma odpowiedzi przekracza 100%, gdyż część wypowiedzi zawierała elementy więcej niż jednej kategorii.

⇒ żeby opanować chaos, anarchię, zaprowadzić porządek, zapobiec nieszczęściu, katastrofie, destrukcji	10%
⇒ żeby powstrzymać strajki, zapobiec im	6%
⇒ żeby był spokój, uspokoić społeczeństwo	6%
⇒ żeby zlikwidować "Solidarność"	6%
⇒ inne wypowiedzi	7%

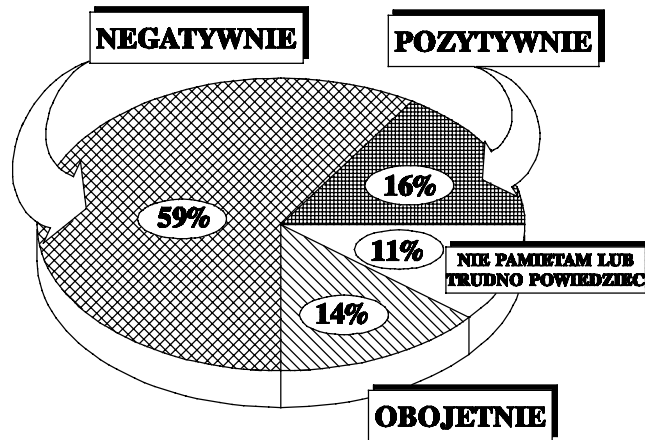
Stan wojenny pozostał więc w pamięci jako wynik konfliktu "Solidarności" z ówczesną władzą, określaną jako rząd bądź PZPR. Wprowadzony został przeciw "Solidarności", po to, aby zgodnie z tezami ówczesnej propagandy "zapobiec nieszczęściu", "większemu złu", określanemu jako wojna domowa lub obca interwencja, bądź też co najmniej "w imię ładu i porządku".

Jednak część ankietowanych (od jednej dziesiątej do jednej piątej) postrzega go szerzej, jako konflikt ideowy, w którym stronami są z jednej strony "komuna", system, a z drugiej - naród, społeczeństwo, "ludzie". Wprowadzony zaś został po to, aby ocalić władzę komunistyczną, ówczesny system.

Ocena decyzji o wprowadzeniu stanu wojennego

O ocenę tę pytaliśmy na dwa sposoby: jak badani przyjęli wówczas wiadomość o wprowadzeniu stanu wojennego i jak dziś oceniają decyzję o jego wprowadzeniu. Poniżej zamieszczamy odpowiedzi na pierwsze z wymienionych pytań tych spośród badanych, którzy wówczas mieli 16 lat lub więcej.

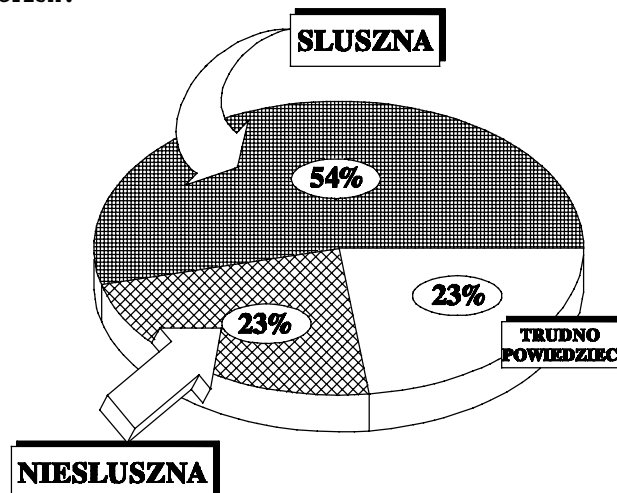
RYS. 2. JAK PAN(I) PRZYJĄŁ(ĘŁA) WIADOMOŚĆ O WPROWADZENIU STANU WOJENNEGO?

N=923

Interesowało nas również, jak obecnie respondenci oceniają decyzję o wprowadzeniu stanu wojennego.

RYS. 3. JAK Z PERSPEKTYWY MINIONYCH LAT OCENIA PAN(I) DECYZJĘ O WPROWADZENIU STANU WOJENNEGO? CZY, PANA(I) ZDANIEM, BYŁA TO DECYZJA:

Wprowadzenie stanu wojennego uważają dziś za słuszne najczęściej gospodynie domowe i robotnicy niewykwalifikowani; nieco rzadziej od nich, ale częściej od pozostałych, także rolnicy i robotnicy wykwalifikowani; najrzadziej natomiast - prywatni przedsiębiorcy, uczniowie i studenci oraz inteligencja. Decyzję tę częściej od pozostałych uznają za niesłuszną mieszkańcy wielkich miast, osoby w wieku 35-44 lata, a więc należący do generacji najsilniej zaangażowanej w działalność "Solidarności".

Na ocenę nie wpływa dzisiejsza przynależność do NSZZ "Solidarność". Natomiast ówcześni członkowie "Solidarności" częściej oceniają ją negatywnie, a rzadziej powstrzymują się od oceny, natomiast równie często "z perspektywy lat" aprobują wprowadzenie stanu wojennego.

Tabela 1

w procentach

Ocena decyzji	W 1981 roku należał(a) :			
	do "S"	do innych związków zawodowych	nie należał(a)	za młody(a)
Pozytywna	52	74	55	43
Negatywna	39	11	24	17
Trudno powiedzieć	8	15	21	40

W jakim stopniu ocena stanu wojennego związana jest z dzisiejszymi postawami politycznymi? Za tym, że decyzja o wprowadzeniu stanu wojennego była słuszna, opowiadają się najczęściej osoby o poglądach lewicowych (trzy czwarte spośród nich). Podziela ten pogląd także ponad jedna trzecia (38%) tych, którzy deklarują orientację prawicową. Natomiast w potencjalnych elektoratach⁵ ocena stanu wojennego kształtuje się następująco:

⁵ Według odpowiedzi na pytanie, na kogo badany oddałby głos, gdyby za tydzień odbyły się wybory parlamentarne.

Tabela 2

w procentach

Elektorat	Ocena decyzji o wprowadzeniu stanu wojennego		
	słuszna	niesłuszna	trudno powiedzieć
BBWR	20	65	15
PSL	56	26	18
Ugrupowania prawicowe	38	45	17
SLD	86	8	6
"Solidarność"	55	30	15
UP	59	22	19
UW	42	34	24

Jak widać, jedynie elektorat SLD ma dość jednoznaczny stosunek do stanu wojennego, natomiast w pozostałych elektoratach zdania na ten temat są podzielone.

Pytanie o perspektywiczną ocenę wprowadzenia stanu wojennego zadawaliśmy również w lipcu 1989 roku (wówczas 35% badanych uważało, że była to decyzja "niesłuszna", 44% - że "słuszna", a 21% nie miało zdania). W ciągu tych lat, jakie upłynęły od stanu wojennego, wzrosła liczba akceptujących jego wprowadzenie.

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. pilskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. wrocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. bielsko-podlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Jak z perspektywy minionych lat ocenia Pan(i) decyzję o wprowadzeniu stanu wojennego w naszym kraju? Czy, Pana(i) zdaniem, była to decyzja:

(%)

	słuszna	niesłuszna	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	54	23	23	1161
Płeć				
Mężczyźni	50	27	22	551
Kobiety	57	20	23	610
Wiek				
do 24 lat	40	21	39	158
25-34	53	19	28	191
35-44	56	31	13	247
45-54	57	24	19	202
55-64	63	23	14	169
65 lat i więcej	54	19	27	193
Miejsce zamieszkania				
Wieś	56	18	25	440
Miasto do 20 tys.	55	27	17	138
od 21 do 100 tys.	60	20	20	240
101-500 tys.	46	30	25	189
501 tys. i więcej mieszk.	47	31	22	153
Region				
Północny	56	25	19	120
Zachodni	61	26	14	122
Środkowo-zachodni	61	17	22	174
Środkowy	64	22	15	202
Wschodni	45	27	28	161
Południowo-wschodni	49	26	25	181
Południowo-zachodni	45	23	32	202
Wysztalcenie				
Podstawowe	58	19	23	456
Zasadnicze zawodowe	53	22	25	285
Średnie	52	28	20	345
Wyższe	41	34	24	75
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	43	31	26	60
Prac. umysł. niż. szczebla	57	22	21	100
Pracownicy fiz. - umysł.	56	28	16	66
Robotnicy wykwalifikowani	61	21	18	126
Robotnicy niewykwalifik.	63	14	23	68
Rolnicy	61	20	19	79
Prywatni przedsiębiorcy	34	48	18	51
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	54	23	23	385
Uczniowie i studenci	39	31	30	60
Bezrobotni	49	16	35	92
Gospodynie domowe i inni	64	15	21	73
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 1250 tys. zł	57	19	24	332
1250 tys. - 1999 tys.	56	24	20	234
2000 tys. - 2749 tys.	57	22	21	329
2750 tys. - 3249 tys.	39	31	30	116
3250 tys. i powyżej	49	30	21	116
Ocena własnych war. mater.				
Złe	59	21	19	482
Średnie	50	23	27	498
Dobre	51	30	19	178
Zainteresowanie polityką				
Duże	50	38	12	120
Średnie	60	24	16	447
Małe lub żadne	50	20	30	594
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	52	26	23	90
Raz w tygodniu	53	25	22	643
Kilka razy w roku	54	24	22	314
W ogóle nie uczestniczy	61	13	26	114
Poglądy polityczne				
Lewica	75	17	8	206
Centrum	57	22	21	358
Prawica	38	44	18	242
Trudno powiedzieć	50	14	36	354